

ESI TARAFINDAN HAZIRLANAN ARKA PLAN ÇALIŞMASI

YUNANİSTAN İÇİN “GÜVENLİ ÜÇÜNCÜ ÜLKE” OLARAK TÜRKİYE

17 Ekim 2015

Ege’de -hukukî yollarla- kontrolü yeniden sağlamak

ESI, Ege’deki Suriyeli göçmen krizinin çözümüne yönelik, Yunanistan’ın Türkiye’yi “güvenli üçüncü ülke” ilânını, Türkiye’nin de belirli bir tarih itibarı ile Yunanistan’a geçen tüm yeni göçmenleri geri almayı kabulünü ve önümüzdeki on iki ay zarfında Türkiye’de kayıtlı 500,000 Suriyelinin Almanya’ya ilticasını içeren bir öneri paketi sunmakta. Başka AB üyesi devletlerinde bu sistem ile Türkiye’den doğrudan mülteci alması mümkün.¹

“Güvenli üçüncü ülke” başka ülke uyruklu sığınmacılar için güvenli olan ülke demek. ESI’nin teklifi Suriye, Irak, Afganistan ve diğer bazı ülkelerden gelen sığınmacılar açısından Türkiye’nin güvenli ülke olarak addedilmesi temeline oturuyor. Böylece Yunanistan bu ülkelerin vatandaşlarını hak ve güvenliklerini tehlikeye atmadan Türkiye’ye geri gönderebilecek. Akabinde, Ege’yi geçen bot sayısında hızlı bir düşüş yaşanacak çünkü Yunanistan’a ulaşanlar Türkiye tarafından geri alınacağı için bu tehlikeli yolculuk anlamını yitirmiş olacak.

Hem hayat kurtarmaya yardım edecek hem de bölgedeki insan kaçakçılarına karşı bugüne kadar gündeme gelen en etkili önlem addedilebilecek bu öneri, Ege’deki hareketliliği kontrol altına almaya dair diğer belirsiz önerilerin aksine, hem uluslararası hukuk ile hem de AB, Yunan ve Türk hukukları ile uyumlu.

İki Farklı Kavram: “Güvenli Üçüncü Ülke” ve “Güvenli Menşe Ülke”

Son haftalarda AB içinde mülteci krizine yönelik tartışma -gereksiz yere- bambaşka bir konu olan Türkiye’nin “güvenli menşe ülke ” olarak kabul edilip edilmeyeceği sorusu ile bulandırılarak çarpıtılıyor. Bazı gazeteciler ve düşünce kuruluşları Türk vatandaşlarının kendi ülkelerinde insan hakları sorunları yaşadığını ve bu nedenle Türkiye’nin mülteciler için

¹ ESI’nin konuya dair sunduğu bütüncül siyaset önerisi, [Merkel Planı – Kontrolü yeniden sağlarken merhametli davranmak – Suriye kaynaklı mülteci krizine dair bir çözüm önerisi](#), 04 Ekim 2015.

“güvenli ülke” olamayacağını söylüyorlar. Halbuki “güvenli üçüncü ülke” ve “güvenli menşe ülke” iki farklı kavram.

AB sığınma hukukuna göre, “güvenli menşe ülke” kendi vatandaşları için genel olarak güvenli ülke demek. Yani, vatandaşları siyasî zulüm veya silahlı çatışma, işkence veya ölüm cezası nedenleriyle ciddi zarar görme tehdidi ile karşı karşıya bulunmayan ülkeler için geçerli bir tanımlama. 2015 Eylül’ünde, Avrupa Komisyonu birlik üyesi devletlere Batı Balkan ülkelerinin yanı sıra Türkiye’nin de “güvenli menşe ülke” ilân etmeyi önerdi.² Bu gerçekleşirse, AB üyeleri, söz konusu ülkelerin vatandaşlarından gelen sığınma başvurularını hızlandırılmış prosedür yoluyla karara bağlayabilecek.

AB Komisyonu’nun teklifinin esasen Batı Balkan devletlerinin vatandaşlarını hedeflediği biliniyor. Ne de olsa son yıllarda, bu ülkelerin vatandaşlarının AB’ye yaptıkları sığınma başvurularının sayısında büyük artış var. Öte yandan bu başvuruların ezici bir çoğunlukla reddedildiğini de hatırlatalım.³ Hızlandırılmış prosedür uygulanabilmesi halinde, söz konusu başvurular ivedilikle sonuçlandırılabilir. Böylece, uluslararası koruma sisteminden yararlanabilmesi daha mümkün görünenlerin -örneğin Suriyelilerin- başvurularını değerlendirmek için daha fazla personel, zaman ve her türlü başka kaynak ayrılabilir. 2014 yılı verilerine göre, Sırp ve Makedonyalılar için uluslararası korumadan yararlanma oranları sırasıyla yüzde 2 ve 1 iken Suriyeliler için bu oran yüzde 95.⁴

“Güvenli üçüncü ülke” kavramı ile kastedilen ise, başka ülke vatandaşı sığınmacılar açısından güvenli olan ülke. ESI’nin önerisi uyarınca, Suriye, Irak, Afganistan ve diğer ülkelere gelen sığınmacılar için Yunanistan’ın Türkiye’yi güvenli üçüncü ülke ilan etmesi gerekiyor. Yunanistan, ancak bu şartla sığınmacıları, hak ve emniyetleri tehlikeye atılmadan, Türkiye’ye geri gönderebilecek.

Yapılması gerekenleri aşağıda açıklayalım.

Yunan Mevzuatı

Yunanistan ve Türkiye arasındaki imzalanmış olan geri kabul anlaşması yürürlükte.⁵ Söz konusu metinde Yunanistan’a Türkiye üzerinden gelen düzensiz konumdaki Türk vatandaşlarının ve üçüncü ülke uyruklularının Türkiye’ye gönderileceğini öngörüyor. Bu

² [Güvenli menşe ülke ortak listesi belirlenmesi için Avrupa Komisyonu’nun Avrupa parlamentosu ve AB Konseyi’ne tüzük teklifi](#), COM/2015/0452 son, 09 Eylül 2015.

³ ESI tarafından hazırlanan arka plan çalışması: [Batı Balkan Menşeli Sığınmacılara Dair Bilgi ve Veriler](#), 06 Nisan 2015 ve ESI raporu: [Vizesiz Seyahati Kurtarmak – Vize, Sığınma ve AB’nin Başlattığı Yol Haritası Uygulaması](#), 01 Ocak 2013.

⁴ Eurostat, [Sığınma başvurusunda bulunanlar ve sığınma başvurularına dair birinci derece kararları: 2014](#), Focus 3/2015’te yer alan veriler, Mart 2015, s. 13.

⁵ Atina’da 18 Kasım 2001 tarihinde imzalanan ve Nisan 2002 itibarı ile yürürlüğe giren [Türkiye Hükümeti ve Yunanistan Hükümeti Arasında İmzalanan Geri Kabul Protokolü](#); ayrıca, AB ile Türkiye arasında imzalanmış bir geri kabul anlaşması var. Ancak, uygulama 01 Ekim 2017’de başlayacak. [AB ile Türkiye Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma](#), 13 Aralık 2013, yürürlüğe giriş tarihi 01 Ekim 2014.

kişiler, yasadışı yollardan Yunanistan'a giren göçmenler ("ekonomik göçmen" adı verilen ve kalma hakkı tanınmayanlar) ile sığınma için başvuran ancak başvuruları kabul edilmeyerek ülkeyi terk etmelerine karar verilen sığınmacılar.

Yunanistan'a gelen insanların büyük çoğunluğu sığınmacı. Atina'nın, AB hukukuna ve Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair BM Sözleşmesi'ne (1951 Cenevre Sözleşmesi) göre sığınmacıların ülkeye girmelerine izin verme, başvurularını inceleme ve şartları haiz ise sığınma talebini kabul etme zorunluluğu var. Yani gelen kişi, hiçbir inceleme yapılmadan Türkiye'ye geri gönderilemiyor. Öte yandan, uluslararası hukuk, AB hukuku ve sınır güvenliğine dair Yunan kanunları uyarınca, ne Yunan sınır görevlileri ne de olası bir AB misyonu çerçevesinde yetkilendirilmiş diğer sınır görevlileri, bu kişilerin Yunan karasularına girmelerini engelleyemiyor.

Ancak, Yunan ve AB mevzuatı Yunanistan'ın başka bir ülkeyi bireysel başvurular açısından "güvenli üçüncü ülke" ilânı noktasında sorun teşkil etmiyor.⁶ Bu durumda, her ne kadar başvuruyu incelemek zorunda olsa da, Yunanistan'ın esasa girmesi gerekmiyor. Atina, başvuruyu kabul etmeyip, bunun esas üzerinden incelenmesi amacı ile sığınmacıyı söz konusu üçüncü ülkeye geri gönderilebiliyor.

Yunanistan şimdiye kadar hiçbir ülkeyi "güvenli üçüncü ülke" ilân etmedi. Önerimizin hayata geçmesi halinde bir ilk gerçekleşecek. Yunan ve AB mevzuatları uyarınca⁷, Türkiye'nin güvenli üçüncü ülke olarak ilânı için aşağıdaki şartlar yerine getirilmeli:

"1. Aşağıdaki hallerde, bir ülke, başvuru sahibi sığınmacı açısından güvenli üçüncü ülke kabul edilir:

- a. Başvuranın hayatının ve özgürlüğünün ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasî düşünceleri yüzünden tehdit altında bulunmaması
- b. Söz konusu ülkenin, Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan geri göndermeme ilkesini uyguluyor olması
- c. Başvuranın söz konusu ülkede 96/2008 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Madde 15'te belirtilen ciddî zarar görme riskine maruz kalmaması
- d. Başvuranı, uluslararası hukukta tanımlandığı şekilde, işkenceye veya zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tâbi olabileceği bir başka ülkeye göndermenin söz konusu ülkede yasak olması
- e. Başvuranın, söz konusu ülkede sığınma başvurusu yapma hakkının olması ve mülteci statüsü tanınması durumunda söz konusu ülke tarafından Cenevre Sözleşmesi uyarınca başvurana koruma sağlanması

⁶ AB Konseyi'nin 2005/85/EC sayılı üye devletlerce mülteci statüsünün verilmesi ve geri alınmasına ilişkin aşgari usul standartlarını belirleyen AB Konseyi yönergesine (L 326/13.12.2005) ve diğer mevzuata uygun olarak yabancılara veya vatansızlara mülteci statüsü veya ikincil koruma sağlanmasına ilişkin tek bir prosedür tesisine ilişkin [113 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi](#), Yunanistan Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, 1. Cilt, Sayı: 146, 14 Haziran 2013, madde 20.

⁷ [Uluslararası koruma sağlanması ve geri alınmasına dair 2013/32/EU sayılı ve 26 Haziran 2013 tarihli Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Yönergesi \(yenilenmiş\)](#), madde 38.

f. Başvuranın söz konusu ülke ile oraya gitmesini makul kılacak bir bağının bulunması⁸

Bu durumda uygulama şu şekilde: Yunan makamları bir sığınma talebini “güvenli üçüncü ülke” uygulaması nedeni ile geri çevirirse, bilgilendirdikleri başvuru sahibine üçüncü ülkenin (Türkiye) yetkililerine hitaben, esas üzerinden inceleme yapılmadığını belirten bir belge verecek.⁹

Yunan mevzuatı başvurusu reddedilenlere 15 günlük itiraz süresi tanıyor.¹⁰ Nihâî karar kendisine tebliğ edilinceye kadar ilgili kişi ülkede kalabilecek.¹¹ İtiraz makamı ilk derece kararını onaylarsa, başvuru sahibi mahkemeye gidebilecek. Ancak mahkeme süreci boyunca kararın uygulanması ertelenmeyecek. Başvuru sahibi ülkeyi terk etmek zorunda kalacak.¹²

Türkiye’nin 2013 Sonrası Sığınma Sistemi

Türkiye, şu an yürürlükte olan 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile kendi sığınma sistemini kurmaya başladı. AB sığınma mevzuatından esinlenerek hazırlanan metin, BMMYK tarafından, “Türkiye’nin insanî değer ve ilkelere güçlü bağlılığını yansıtan bir kanun” ve “uluslararası koruma için önemli bir gelişme” biçiminde değerlendirildi.¹³

AB Komisyonu’na göre, kanun, “AB standartlarına ve uluslararası standartlara, genel anlamda, uyumlu bir ulusal bir sığınma prosedürünün ve ilgili koruma statülerinin tesisini” öngörüyor.¹⁴ “Genel olarak” ibaresinin sebebi ise, Türkiye’nin, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni imzalarken, “coğrafi kısıtlama” şerhini koymuş olması.

1951 yılında Cenevre’de, Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair BM Sözleşmesi müzakere edildiğinde, amaç İkinci Dünya Savaşı nedeniyle Avrupa’da yaşanan dramatik mülteci krizinin etkilerini hafifletmekti. Bu bağlamda, bazı devletler mültecilere yönelik yeni yükümlülüklerinin sadece Avrupa’dan gelen mülteciler için geçerli olduğunu ifade ettiler. Bu yüzden sözleşmeye taraf her devletin, yaşanan mülteci krizinin nedenini ya “01 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” ya da “01 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” şeklinde beyan etmesine karar verildi.¹⁵

Türkiye, “Avrupa’daki olaylar” seçeneğini tercih etti. Ancak, her ne kadar 1967 yılında yürürlüğe giren Mültecilerin Hukukî Statüsüne Dair Protokol uyarınca coğrafi ve zamansal sınırlar kaldırılmış ise de Türkiye hâlâ coğrafi kısıtlamayı uyguluyor. Günümüzde, bu şerh,

⁸ [113 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi](#), madde 20/1.

⁹ [113 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi](#), madde 20/2.

¹⁰ [113 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi](#), madde 25/1-b.

¹¹ [113 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi](#), madde 25/2.

¹² Sığınma Bilgi Veritabanı (AIDA), [Yunanistan Ülke Raporu](#), son güncelleme Nisan 2015, s. 37.

¹³ BMMYK, Basın Brifing Notu, [BMMYK, Türkiye’nin yeni sığınma kanununu memnuniyetle karşılıyor](#), 12 Nisan 2013.

¹⁴ Avrupa Komisyonu, [Türkiye’nin vize serbestleşmesi yol haritasında yer alan kriterlere uyumuna dair ilerleme raporu](#), Brüksel, 20 Ekim 2014, COM (2014), 646 son, p. 16.

¹⁵ [Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair 1951 Sözleşmesi](#), madde1/B-1.

Cenevre Sözleşmesi'ne taraf 145 ülkeden sadece Türkiye, Kongo, Madagaskar ve Monako tarafından korunuyor.¹⁶

Avrupa Konseyi'ne kayıtlı 47 üye ülkenin vatandaşlarını "Avrupalı" kabul eden Türkiye'ye 1995 ile 2010 arasında 289 Avrupalı sığınmacı (senede 20 sığınmacıdan az) başvuru yaptı.¹⁷

Gerçek şu ki, Türkiye'ye gelen mültecilerin çoğu Avrupa menşeli değildi. Türk hükûmeti, BMMYK'nın ülkede çalışmasına ve sığınma müracaatlarını incelemesine yeşil ışık yakarak, mülteci kabul edilenlerin başka ülkelere yerleştirilmesinin önünü açtı. Başvuruları incelenirken, bu kişilerin, Türkiye'de kalmaları ve çocuklarını Türk okullarına göndermelerine izin verildi.

Nisan 2013'te kabul edilen ve 11 Nisan 2014'te yürürlüğe giren YUKK, bu sistemi önemli boyutta değiştirdi. Kanun ile Türkiye'de sığınma konusunda yetkili bir Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kuruldu. Göç İdaresi, uyruğu ne olursa olsun her sığınmacının başvurusunu değerlendirmekle mükellef bir kurum.

Mülteci, başvurusu kabul edilen Avrupalılara; **şartlı mülteci** başvurusu kabul edilen Avrupalı olmayanlara; **ikincil koruma** Cenevre Sözleşmesi uyarınca mültecilik şartlarını tam olarak haiz olmayan ancak silahlı çatışma yüzünden veya ölüm cezasına çarptırılma riski, işkenceye ve insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleye uğrama tehdidi nedeni ile ülkelerine dönemeyen Avrupalılara veya Avrupalı olmayanlara; ve nihayet, "**geçici koruma** " kitlesel bir akın ile gelenlere, Türkiye'nin hâlihazırda tanıdığı koruma statüleri. Kanununun 91. maddesine göre,

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.¹⁸

YUKK, bu kişilerin kabulü, hakları ve yükümlülüklerine dair her türlü tasarrufun hükûmetin uhdesinde olduğunu belirtiyor.

Oturma izni, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim diğer üç kategoriye tanınan haklar arasında.¹⁹ YUKK, aynı zamanda, sosyal yardım ve hizmetlere erişim, ihtiyaç sahiplerine özel bir destek²⁰ öngörüyor. Gıda temini dahil her türlü hizmetin sunulduğu toplu merkezlerde barınma imkânı²¹ da söz konusu. Ancak, ayrıntılar ikincil mevzuat ile netleştirilmeli.

¹⁶ [Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair 1951 Sözleşmesi'ne ve 1967 Protokolü'ne Taraf Devletler](#), son güncelleme, Nisan 2015.

¹⁷ Kemal Kirisci, "[Turkey's New Draft Law on Asylum: What to Make of It?](#)" [Türkiye'nin Yeni Sığınma Kanun Tasarısı – Ne Demeli?], in: Secil Pacaci Elitok and Thomas Straubhaar (yay.), Turkey, Migration and the EU: Potentials, Challenges and Opportunities [Türkiye, Göç ve AB: İmkânlar, Zorluklar ve Fırsatlar], Hamburg University Press, 2012, s. 66.

¹⁸ [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu](#), madde 91/1.

¹⁹ [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu](#), maddeler 89/2 ve 89/5.

²⁰ [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu](#), madde 89.

²¹ [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu](#), madde 95.

YUKK'un, Avrupalı olanlar ile Avrupalı olmayanlar arasında yaptığı tek ayırım iş pazarına erişim konusunda. "Mülteciler" (yani Avrupalılar) veya ikincil korumadan yararlananlar (Avrupalılar veya Avrupalı olmayanlar) söz konusu statü kendilerine tanındığı anda çalışmaya başlayabiliyorlar. Oysa "şartlı mülteciler" (yani Avrupalı olmayanlar) ve sığınmacılar kayıt olmalarından altı ay sonra çalışma izni talep etmek zorundalar. Kaldı ki, bu talepleri onaylansa bile, izin bazı iş kolları ve/veya bazı illerle sınırlanabiliyor.²² (Bu durum da ikincil bir mevzuat ile netleştirilmeli)

Avrupa Komisyonu'na göre:

"'Koşullu mülteci' statüsüsü, 'coğrafi kısıtlama' kapsamına girenlere tanınan statüden nispeten daha az hak öngörse de aradaki fark çok büyük değil. Kanunun uygulamada takdir hakkı tanıdığı durumlarda, bu fark sembolik hale gelebilir."²³

YUKK aslında bütün usûl güvencelerini sağlıyor. Örneğin, sığınmacılar durumlarını bir tercüman aracılığı ile, şahsî mülâkat esnasında anlatabilir, avukat yardımı alabilir ve nihayet, YUKK uyarınca, iki seviyede, yani önce BMMYK'nın dahil olduğu idarî mahiyette olan bir süreç sayesinde, bunu takiben de, iki aşamalı olan adlî mahiyette bir süreç vasıtasıyla hukuk yollarına başvurabilir.

Türkiye'deki Suriyeliler

22 Ekim 2014 tarihinde, Türk hükûmeti, Suriyeli mültecilere yönelik bir Geçici Koruma Tüzüğü yayınlayarak bu kişileri YUKK kapsamına aldı. Bu çerçevede, Suriyelilerin Türkiye'de ikâmet hakkı bulunuyor ve yüksek standartları haiz olan, tüm gerekli hizmetlerin sunulduğu 25 mülteci kampından birine yerleştirmeyi talep etmeleri mümkün. Şu an için mülteci kamplarında yaşayanların sayısı 260.000.²⁴

Suriyeliler, bu kamplarda yer bulamamaları veya bu kampların dışında kalmak istemeleri halinde dahi -ki yüzde 85'i kamp dışında yaşıyor- kendilerine mülteci kimliği ücretsiz veriliyor. Sağlık ve eğitim hizmetine erişim hakları var. En önemli sorun dil. Suriyeli çocuklar Türkçe konuşmuyor. Kamplarda ve şehir merkezlerinde, Türk yetkililer Arapça eğitim verilen sınıflar açıyor ancak bunlar az sayıda. 2015 Mart sonu verilerine göre, Suriyeli çocukların yüzde 70'i okula gitmiyor.²⁵

Suriyeli mültecilerin çalışmaları yasak ancak pek çoğu yasadışı çalışıyor. İhtiyacı olanlar, STKlar veya devletten insanî yardım alıyor. Devletin sağladığı destek ilden ile değişiyor.

²² Sığınma Bilgi Veritabanı (AIDA), [Türkiye Ülke Raporu](#), Mayıs 2015, s. 53-54.

²³ Avrupa Komisyonu, [Türkiye'nin vize serbestleşmesi yol haritasında yer alan kriterlere uyumuna dair ilerleme raporu](#), Brüksel, 20 Ekim 2014, COM (2014), 646 son, p. 16.

²⁴ *Hürriyet Daily News*, "[Turkey hosts over a quarter mln Syrians at refugee camps](#)" [Türkiye mülteci kamplarında çeyrek milyon Suriyeli ağırlıyor], 16 Eylül 2015.

²⁵ Sığınma Bilgi Veritabanı (AIDA), [Türkiye Ülke Raporu](#), Mayıs 2015, s. 74'te yer alan BMMYK, [Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı \(3RP\): Eğitim – Mart 2015](#).

YUKK'u Uygulamak

YUKK'un uygulanması zorlu bir iş. 2014 ve 2015 yıllarında Göç İdaresi, yaklaşık 2 milyon Suriyeli mültecinin kaydını yaptı. Kayıt işlemleri için muazzam bir kaynağa ihtiyaç duyuldu. Her ne kadar Göç İdaresi konu ile ilgili istatistikleri²⁶ paylaşmasa da, 2014 için BMMYK'nın verileri, Göç İdaresi'nin üstlendiği iş yüküne dair ipucu veriyor. 2014 yılında, Türkiye'de sığınma başvuruları BMMYK tarafından değerlendiriliyordu ve 130.000'den fazla koruma talebi kuruma iletilmişti.²⁷ BMMYK sadece yerleştirilme şansına sahip olduğunu düşündüğü mültecilerin başvurularını kabul ettiği için, 87.820 kişi ile ilgili işlem yapıldı.²⁸

Göç İdaresi'nin, sığınmacılar ile mülakat yapıp karar alacak 1,680 uzman dahil toplam 2,640 çalışanı olması planlanıyor.²⁹ İşe alım ve eğitim süreçleri devam ediyor. Eğitim konuları arasında, uluslararası hukuk, sığınma hukuku ve uygulamaları, mülakat teknikleri, diğer kültürlerle yaklaşma yöntemleri, tercümanlar ile çalışma ve menşe ülkelerdeki siyasî durum ve insan hakları yer alıyor. Ankara'daki merkez tam olarak faaliyette ancak, 81 ilde yerel teşkilatlar için işe almalar sürüyor.³⁰

Emniyet Teşkilatı bünyesindeki Yabancılar Dairesi'nin üstlendiği (Suriyeli olmayan) sığınmacıları kayıt altına alma görevinin, Mayıs 2015 itibarı ile Göç İdaresi'ne resmen devri ile birlikte, mülakatlar vasıtasıyla uluslararası korumaya uygunluk değerlendirmesi de bu kurum tarafından yapılmaya başlandı. Resmî olmayan bilgilere göre başvurucuların çoğu ile mülakat yapıldı. Ancak şu ana kadar herhangi bir başvuru neticelendirilmiş ve bir karar alınmış değil.³¹

Sonuç olarak, Türkiye'nin çerçeve mevzuatı sağlam ve uygulamada. Göç İdaresi'nin YUKK'un tüm hükümlerini uygulaması şart. Gerekli ikincil mevzuat kabul edilmeli, Göç İdaresi başvuruları neticelendirmeli ve uluslararası koruma sağlamaya başlamalı.

Güvenli Üçüncü Ülke Olarak Türkiye

Şimdi, Türkiye'den Yunanistan'a ulaşmış sığınmacılar açısından, Türkiye'nin, "güvenli üçüncü ülke" addedilebilmesi için gerekli altı şarta bakalım:

- a. *"Başvuranın hayatının ve özgürlüğünün ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasî düşünceleri yüzünden tehdit altında bulunmaması"*

²⁶ Göç İdaresi hiçbir istatistikî veri yayınlamıyor. Talepte bulunan ne Avrupa Komisyonu yetkilileri ile ne de STKlarla herhangi bir veri paylaşımı yapılmış değil. Eylül 2015'te Avrupa Komisyonu yetkilileri ile ESI söyleşileri ve Sığınma Bilgi Veritabanı (AIDA), [Türkiye Ülke Raporu](#), Mayıs 2015.

²⁷ Sığınma Bilgi Veritabanı (AIDA), [Türkiye Ülke Raporu](#), Mayıs 2015, s. 23.

²⁸ BMMYK, [Sığınma Eğilimleri 2014. Sanayileşmiş ülkelerdeki seviye ve eğilimler](#), son güncelleme 14 Mart 2015.

²⁹ Sığınma Bilgi Veritabanı (AIDA), [Türkiye Ülke Raporu](#), Mayıs 2015, s. 14.

³⁰ Sığınma Bilgi Veritabanı (AIDA), [Türkiye Ülke Raporu](#), Mayıs 2015, s. 14-16.

³¹ Bu paragraftaki bilgiler ESI tarafından Avrupa Komisyonu yetkilileri ile ve Türkiye'de faaliyet gösteren STKlar ile Eylül ve Ekim 2015 aylarında yapılan söyleşiler temelinde sunuluyor. Ayrıca bkz. Sığınma Bilgi Veritabanı (AIDA), [Türkiye Ülke Raporu](#), Mayıs 2015.

Sığınmacıların hayatları ve özgürlükleri bu veya başka nedenler ile, Türkiye’de tehdit altında bulunmuyor.

- b. “Söz konusu ülkenin, Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan geri göndermeme ilkesini uyguluyor olması”

Bu kural, “bir mültecinin, her ne şekilde olursa olsun, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasî fikirleri dolayısıyla hayatının ya da özgürlüğünün tehdit altında olacağı bir ülkeye doğru” sınır dışı edilmesini veya geri gönderilmesini yasaklıyor.³² Aynı zamanda, insanları, ölüm cezası, işkence veya diğer insanlık dışı veya onur kırıcı muameleye tâbi olabilecekleri yerlere geri göndermeyi de yasaklıyor.

Türkiye geri göndermeme ilkesini uygulamayı taahhüt eden bir ülke. YUKK’un 4. maddesine göre:

“Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.”³³

YUKK’un 55. maddesi bu yasağın kapsamını daha da genişletiyor ve “Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddî emare bulunanlar” hakkında sınır dışı etme kararı alınamayacağını hükmediyor.³⁴ Aslında bu hususlar, tam tersine, söz konusu kişilere koruma sağlanması için geçerli sebepler.³⁵ Kaldı ki Türkiye, *geri göndermeme* ilkesine yer veren, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Küçültücü Muamele ya da Cezaya Karşı BM Sözleşmesi’nin tarafı.

Son olarak, Türkiye’nin gerçekten uygulamada da geri gönderme yapmadığına dikkat çekelim. Geçmişte bu ilkeye aykırı bazı münferit tasarrufların olduğuna dair bilgiler var.³⁶ Eylül 2015’te konuşulan Avrupa Komisyonu yetkilileri, yakın geçmişte bu tür ihlallerden haberdar olmadıklarını söylüyor. Türkiye’nin 2014 Ocak ve Kasım ayları arasında yedi kişiyi hayat ve/veya özgürlükleri tehdit altında olmasına rağmen menşe ülkelerine geri gönderdiğini BMMYK’nın, ABD hükûmetine iletmiş olduğu doğru.³⁷ Ancak,

³² [Mülteci Sözleşmesi](#), madde 33/1.

³³ [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu](#), madde 4.

³⁴ [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu](#), madde 55/1-1.

³⁵ [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu](#), madde 63/1.

³⁶ Uluslararası Af Örgütü, [Kale Avrupası’nın İnsani Bedeli - Avrupa Sınırlarında Göçmen ve Mültecilerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri](#), 09 Temmuz 2014: ProAsyl, [Überleben im Transit – Zur Lage von Flüchtlingen in der Türkei](#), Mayıs 2012.

³⁷ ABD Dış İşleri Bakanlığı, Demokrasi İnsan Hakları ve Çalışma Bürosu, [İnsan Hakları Uygulamaları Türkiye 2014 Ülke Raporu](#), Haziran 2015.

Türk yetkilileri Suriyelileri geri göndermeme siyaseti uyguladıklarının altını çiziyor (ülkede yaşayan 2.2 milyon Suriyeli bu siyasetin en belirgin göstergesi).³⁸

- c. *“Başvuranın söz konusu ülkede 96/2008 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Madde 15’te belirtilen ciddi zarar görme riskine maruz kalmaması”*

AB (ve bahsi geçen Yunan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi) ciddi zararı şöyle tanımlıyor “(a) idam cezası tehdidi veya infaz tehdidi (b) menşe ülkede işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza; (c) uluslararası veya ülke içi silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle bir sivilin hayatına ya da şahsına yönelik ciddi ve bireysel tehdit”.³⁹

Bu bahsi geçenler, hem AB hem de Türkiye’de başvurana uluslararası koruma sağlanması için bir neden olarak kabul ediliyor. Her ikisinde de bu uygulamaya “ ikincil koruma”⁴⁰ adı veriliyor. Türkiye bu şartı tamamen yerine getirmiş vaziyette.

- d. *“Başvurayı, uluslararası hukukta tanımlandığı şekilde, işkenceye veya zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tâbi olabileceği bir başka ülkeye göndermenin söz konusu ülkede yasağın olması”*

YUKK’un 4.maddesi söz konusu yasağı getiriyor.

- e. *“Başvuranın, söz konusu ülkede sığınma başvurusu yapma hakkının olması ve mülteci statüsü tanınması durumunda söz konusu ülke tarafından Cenevre Sözleşmesi uyarınca başvurana koruma sağlanması”*

Bugün Türkiye’de YUKK uyarınca hem Avrupalı hem de Avrupalı olmayan bütün sığınmacılar uluslararası koruma elde edebiliyor. Aralarındaki tek fark işgücü piyasasına erişim noktasında. İkincil mevzuat ile ve uygulama da bu farkın tümünden ortadan kalkması da mümkün. Türkiye için artık asıl önemli olan sığınma başvurularını karara bağlamak ve açık kalan konuları ikincil mevzuat vasıtası ile netleştirmek.

Türkiye’den geçerek Yunanistan’a ulaşacak Suriyeli sığınmacılar ise, eğer ESI’nin önerdiği Merkel Planı⁴¹ uygulanırsa, doğrudan Türkiye topraklarından Almanya’ya sığınma başvurusu yapabilecek. Dolayısı ile bu mülteciler içinde sığınma başvurusunda bulunma ve mülteci statüsü alma imkânı mevcut.

³⁸ [The Guardian, “Rescued boat refugees held in Turkey ‘threatened with deportation to Syria’”](#) [Batan bottan kurtarılan mülteciler Türkiye’de, Suriye’ye geri gönderilme tehdidi ile karşı karşıya] , 20 Eylül 2015.

³⁹ [Üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin uluslararası korumanın yararlanıcıları olarak nitelendirilmesine, mülteciler ve ikincil korumaya uygun kişiler için bir örnek statüye ve verilen korumanın içeriğine yönelik standartlarla dair 13 Aralık 2011 tarihli ve 2011/95/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Yönergesi](#), madde 15.

⁴⁰ [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu](#), madde 63.

⁴¹ ESI’nin konuya dair sunduğu bütüncül siyaset önerisi, [Merkel Planı – Kontrolü yeniden sağlarken merhametli davranmak – Suriye kaynaklı mülteci krizine dair bir çözüm önerisi](#), 04 Ekim 2015.

f. “Başvuranın söz konusu ülke ile oraya gitmesini makul kılacak bir bağının bulunması”⁴²

Birçok sığınmacı Türkiye’de uzun süre kalmış bulunuyor. Aralarındaki en büyük grup da Suriyeliler.

Şunu da hatırlatmak lâzım: Yunan makamlarının Türkiye’yi bireysel başvurular açısından güvenli üçüncü ülke ilân etmesi, “her bir başvuruyu bireysel olarak değerlendirme” yükümlülüklerini ortadan kaldırmıyor.⁴³

Yapılması Gereken

Sonuç olarak, Göç İdaresi’nin bireysel sığınma başvuruları hakkında karar vermeye başlaması ve uluslararası koruma sağlaması ile birlikte, Yunanistan’a Türkiye’den geçen sığınmacılar açısından Türkiye’nin güvenli üçüncü ülke ilânı mümkün. Türk hükûmeti, YUKK’un uygulanması için gerekli yönetmelikleri de çıkarmak durumunda.

İzlenebilecek bir yol Almanya, Yunanistan ve Türkiye arasında üçlü bir anlaşmanın imzalanması. Bu anlaşma ile Türkiye belirli bir tarih itibarı ile Yunanistan’a kendi topraklarından geçen mültecileri geri kabul etmeyi ve YUKK’u tam anlamıyla uygulamaya başlayarak sığınmacılara uluslararası koruma sağlamayı taahhüt edecek. Almanya ise, aynı tarih itibarı ile 12 aylık bir süre zarfında 500,000 Suriyeli almayı taahhüt edecek. Ayrıca Almanya, diğer AB üyesi devletleri de bu çabaya katılmaya davet edecek.

⁴² [113 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi](#), madde 20/1.

⁴³ [113 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi](#), madde 20/2.